

Элмурод ХАИТОВ,
Низомий номидаги Тошкент давлат
педагогика университети
эркин тадқиқотчиси
elmurodxaitov93@gmail.com

ИННОВАЦИОН ЖАРАЁНЛАРНИ САМАРАЛИ БОШҚАРИШ – ЖАМИЯТНИНГ ЯНГИ ҚИЁФАСИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ОМИЛИ

ФОРМИРОВАНИЕ НОВОГО ОБЩЕСТВЕННОГО ОБЛИКА – ФАКТОР ЭФФЕКТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ В ИННОВАЦИОННОМ ПРОЦЕССЕ

FORMATION OF A NEW PUBLIC IMAGE IS A FACTOR OF EFFECTIVE GOVERNANCE IN THE INNOVATIVE PROCESS

Аннотация: Ушбу мақолада янги Ўзбекистоннинг замонавий қиёфасини шакллантиришда маънавий соҳадаги инновацион тамойиллар ва қадриятларнинг механизми, жаҳон фани ва инновация фаолиятининг ютуқларидан кенг фойдаланиш каби масалалар ёритилган. Жамиятда янги маънавий қиёфани шакллантиришда жамоатчилик назоратини кучайтириш, Олий Мажлисда қонунчилик, Ижро ҳокимиятида бошқарув механизмини янада такомиллаштиришнинг самарали тизими ҳақидаги фикрлар баён қилинган.

Калит сўзлар: жамият, инновация, маънавият, механизм, тараққиёт, технология, қадрият, стратегия, концепция.

Аннотация: В статье рассматриваются такие вопросы, как механизм инновационных принципов и ценностей в духовной сфере, повсеместное использование достижений мировой науки и инноваций в формировании современного имиджа нового Узбекистана. Высказывались мнения об усилении общественного контроля над формированием нового духовного облика в обществе, законодательстве в Олий Мажлисе, эффективной системе дальнейшего

совершенствования механизма управления в исполнительной власти.

Ключевые слова: общество, инновации, духовность, механизм, развитие, технология, ценность, стратегия, концепция.

Abstract: The article discusses such issues as the mechanism of innovative principles and values in the spiritual sphere, the widespread use of the achievements of world science and innovations in the formation of the modern image of the new Uzbekistan. Opinions were expressed about strengthening public control over the formation of a new spiritual image in society, legislation in the Oliy Majlis, an effective system for further improving the management mechanism in the executive branch.

Key words: society, innovation, spirituality, mechanism, development, technology, value, strategy, concept.

Мамлакатимиз тараққиётининг ҳозирги босқичида Ўзбекистонни ривожлантиришга қаратилган ислохотлар туфайли жамиятимиз ҳаётининг барча соҳаларида, хусусан маънавий жабҳадаги инновацион тамойилларни шакллантириш борасида ҳам кўплаб янгиликларга асос солинди ва бу ҳозирги кунлардаги барқарор тараққиёт учун кенг имкониятлар яратмоқда. Бугунги дунёнинг энг ривожланган давлатларининг ҳозирги замонга хос илғор тажрибалари ва бир неча минг йиллик ўзбек миллий анъаналари уйғунлашган янги Ўзбекистоннинг замонавий қиёфаси ва унга мос келадиган инновацион тамойиллар тизими самарали шаклланимоқда.

Айнан мамлакатимизнинг янги маънавий қиёфасини яратиш борасидаги ислохотлар туфайли юртимизда кечаётган ижтимоий-сиёсий ўзгариш ва янгиланишларда, ички ва ташқи сиёсатни амалга оширишда ижро ҳокимиятини кучайтириш, бағрикенглик ва инсонпарварлик намуналарини намоён қилишда аҳоли кенг қатламларининг масъулиги ортиб бормоқда. Мавжуд ҳокимиятнинг ваколатли ва ижроия соҳалари органларини шакллантиришда барча фуқаролар, нодавлат тузилмалари, сиёсий партия ва ҳаракатларнинг фаол иштирок қилишлари учун ташкилий-ҳуқуқий шарт-шароитлар шакллантирилди. Бунда, айниқса, ҳокимиятнинг қонунчилик ва ваколатли органларидан ўрин олган сиёсий партиялар

ва депутатларнинг мустақил гуруҳлари марказда ҳамда жойларда ижроия органларини шакллантиришда бевосита иштирок қилишлари ва шулар орқали ўзларининг дастурий мақсадларини амалга оширишлари учун алоҳида аҳамият берилди. Ҳукумат тузилмаларининг, давлат ҳокимияти органларининг марказда ва жойларда мамлакат парламентидаги сиёсий партиялар, маҳаллий ҳокимият органларидаги партия гуруҳлари олдида ҳисобдорлигини ўрнатувчи ва таъминловчи самарали ҳуқуқий механизмлар яратилди.

Айни шу маънода, жамиятнинг ҳозирги замондаги маънавий ҳаётга хос ўзгаришлари билан боғлиқ инновацион ривожланишини таъминлашнинг сиёсий ва ҳуқуқий асосларини мустаҳкамлашда Президентимизнинг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги [1] Фармони ва у билан тасдиқланган Ҳаракатлар стратегияси бугунги давр талабларини яққол ифодалайди.

Унда белгиланган вазифаларни бажариш, бу соҳадаги мавжуд камчилик ва нуқсонларни бартараф қилишда Ўзбекистон Президентининг “Ўзбекистон Республикасида маъмурий ислохотлар концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги Фармони муҳим аҳамият касб этмоқда. “Ўзбекистон Республикасида маъмурий ислохотлар концепцияси” тасдиқланган ушбу Фармон юртимизни ривожлантириш стратегиясини амалга оширишда муҳим қадам ҳисобланади ҳамда ўз моҳиятига кўра, давлат ва жамият қурилишида янги саҳифа очди.

Жамиятимиз тараққиётининг бугунги босқичига мос инновациялар тизимини шакллантириш борасидаги дастлабки муҳим ҳужжатлардан бири Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 29 ноябрдаги «Ўзбекистон Республикаси Инновацион ривожланиш вазирлигини ташкил этиш тўғрисида»ги ПФ-5264-сон Фармони дейиш мумкин. Ўзбекистон Республикаси инновацион ривожланишининг асосий йўналишлари белгилаб берилган мазкур Фармонда аввало таъкидланганки, замонавий шароитларда жаҳон фани ва инновация фаолиятининг ютуқларидан кенг фойдаланиш жамият ва давлат ҳаётининг барча соҳаларини изчил ва барқарор ривожлантиришнинг, мамлакатнинг муносиб келажагини барпо этишнинг муҳим омили бўлиб бормоқда. Ўтган даврда фан ва технологияларни

ривожлантириш соҳасида зарур инфратузилма яратилди, муайян интеллектуал ва технологик салоҳият шакллантирилди [2].

Шу билан бирга, Фармонда бу борада тизимли муаммоларнинг мавжудлиги, инновацион ғоялар ва технологияларни ишлаб чиқиш ва жорий этиш учун мавжуд имкониятлар ва салоҳиятдан етарлича фойдаланмаслик кўзланган ислохотларнинг самарали амалга оширилишига ҳамда мамлакатнинг жадал инновацион ривожланишига тўсқинлик қилаётгани алоҳида таъкидланган. Кузатишлар айнан ушбу муаммолар Ўзбекистон тараққиётининг бугунги янги босқичига хос инновацион тамойиллар тизими шаклланишининг самарали амалга ошишига халақит бераётганидан далолат беради. Мазкур ҳолат инновацион ғоялар ва технологияларни ишлаб чиқиш ва жорий этишни ташкил қилиш соҳасида давлат бошқарувининг институционал ва ташкилий-ҳуқуқий асосларини тубдан такомиллаштиришни талаб қилар эди, албатта.

Шунинг учун ҳам Президент фармонида илғор хорижий тажриба, жаҳон фанининг замонавий ютуқлари асосида барча тармоқлар ва соҳаларни жадал инновацион ривожлантиришни таъминлаш мақсадида, бу жабҳадаги ривожланишининг асосий йўналишлари ва ташкил этилаётган инновацион ривожланиш вазирлигини фаолият тамойиллари ва устивор вазифалари ҳам белгилаб берилган.

Ушбу вазифаларни амалга оширишда жамиятнинг кадриятлар тизимига доир инновациялар учун муҳим ўрин тутадиган ижтимоий институтлардан бири - жамоатчилик назорати механизмларини амалда татбиқ этиш, фуқаролик институтлари ҳамда оммавий ахборот воситалари ролини кучайтириш каби йўналишлар ушбу ислохотлар маънавий соҳасини янги босқичга кўтарадиган фаолият жараёнининг таркибий қисми сифатида қаралаётгани асло бежиз эмас. Бу борада Президентимиз Шавкат Мирзиёевнинг БМТ Бош Ассамблеясининг 72 сессиясидаги тарихий нутқида алоҳида таъкидланган “Бизнинг мақсадимиз – юртимизда халқ ҳокимиятини номига эмас, балки амалда жорий қилиш механизмларини мустаҳкамлашдан иборат” [3] – деган фикри айни ҳаёт ҳақиқатини ифодалайди.

Ушбу вазифани бажариш стратегиясида “Халқ давлат органларига эмас, балки давлат органлари халқимизга хизмат қилиши

керак”[4] тамойилини самарали амалга оширишга алоҳида эътибор қаратилгани ҳам бошқарув йўналишидаги кадриятлар тизими инновациялари учун муҳим асос тайёрлайди.

Бугунги кунда ана шу жараёнинг самарадорлигини таъминлаш ва мавжуд иш механизмини янада оптималлаштириш учун “давлат бошқарувининг мутлақо янги, самарали ва сифатли фаолият юритувчи тизимини яратишни, давлат бошқаруви органлари ва маҳаллий ижро этувчи ҳокимият органларининг (кейинги ўринларда ижро этувчи ҳокимият органлари деб юритилади) уйғун фаолиятини ташкил этишни талаб қилади.”[5]

Буларнинг барчаси, кейинги йилларда мамлакатимизда инновацион тамойиллар шаклланиши билан боғлиқ жараёни бошқариш ва уни режали ташкил этиш механизмининг такомиллаштириш жараёнининг диалектикасини ва динамикасини яққол кўрсатади. Инновацион ривожланиш жараёнларини бевосита бошқариш соҳасидаги бундай янгиланишлар, махсус вазирлик ва муайян тузилмаларнинг вужудга келиши ушбу йўналишдаги янги тамойиллар тизими шаклланишининг бошқарув билан боғлиқ асосларини янада мустаҳкамлагани шубҳасиз, албатта.

Бунда аввало, мамлакатни ривожлантиришнинг узок муддатли сценарийларини ҳисобга олган ҳолда инновацияларни ишлаб чиқиш ҳамда давлат ва жамият қурилишига жорий этиш, шунингдек, жамият ва давлат тараққиётини таъминловчи илмий тадқиқотлар ва илғор технологияларнинг устувор ва истиқболли йўналишларини ривожлантириш стратегиясини белгилаш соҳасида бошқарув механизмини янада такомиллаштирилиши ва оптималлаштирилиши муҳим аҳамият касб этмоқда.

Айни пайтда, бу борадаги инновацион ғоялар, ишланмалар ва технологияларни ишлаб чиқиш, давлат ва жамият бошқарувини ривожлантиришга кўмаклашиш, давлат хизматлари сифатини оширишга йўналтирилган илмий тадқиқотларни ўтказишни самарали ташкил этиш баробарида давлат органлари ва ташкилотларининг ҳудудлардаги долзарб муаммоларни ҳал этиш бўйича фуқаролик жамияти институтлари ва аҳоли билан ўзаро ҳамкорлигининг инновацион ёндашувларини ишлаб чиқиш ҳам янги кадриятлар тизими шаклланишининг бошқарув билан боғлиқ асосларини мустаҳкамлашга хизмат қилади.

Ушбу йўналишда Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 30 ноябрдаги ПҚ-3416-сонли “Ўзбекистон Республикаси Инновацион ривожланиш вазирлиги фаолиятини ташкил этиш тўғрисида”ги[6] қарори қабул қилингани ҳам инновацион тамойиллар амалиятини бошқариш самарасини оширишга хизмат қилмоқда. Қарорга кўра, Ўзбекистон Республикаси Инновацион ривожланиш вазирлигининг ташкилий тузилмаси, ушбу вазирлик тўғрисидаги низом, Инновацион ривожланиш ва новаторлик ғояларини қўллаб-қувватлаш жамғармаси ижро этувчи дирекциясининг тузилмаси, Инновацион ривожланиш ва новаторлик ғояларини қўллаб-қувватлаш жамғармаси Кузатув кенгашининг таркиби ҳамда Инновацион ривожланиш ва новаторлик ғояларини қўллаб-қувватлаш жамғармаси тўғрисидаги низом тасдиқланди.

Унда таъкидланганидек, жамоат назоратини амалга оширишнинг замонавий механизмларини жорий этиш, инновацион ғоялар, ишланмалар ва технологияларнинг ишлаб чиқилишини ташкил этиш, илмий тадқиқотлар натижаларини тарғиб қилиш ва амалий фойдаланиш механизмларини шакллантириш, илмий-техникавий лойиҳалар, фундаментал, амалий ва инновацион тадқиқотларнинг давлат экспертизасини амалга ошириш ишларини режали ташкил қилиш муҳим аҳамиятга эга бўлмоқда.

Бу борада махсус вазирлик ва зарур тузилмаларнинг ташкил этилгани давлат органлари ва ташкилотларида инновацион фаолиятни унинг самарадорлик индикаторлари асосида ўрганиш ва ҳолатини баҳолаш, олинган натижалар асосида илғор технологияларни биринчи даражада жорий этишни талаб қиладиган тегишли тармоқ ва соҳаларни ривожлантиришнинг асосий йўналишларини белгилаш имконини беради. Бу эса ўз навбатида, инновацион жараёни амалга оширишнинг энг мақбул вариантини тизимлаштириш, аниқ вазиятлар учун оптимал бошқарув қарорларини ишлаб чиқиш, тез ўзгарувчан жаҳон конъюнктурасини ҳисобга олган ҳолда иқтисодиётнинг жадал ривожланишини таъминлаш бўйича стратегик режалаштириш имкониятини янада оширади.

Шу билан бирга, инновацион ривожланиш соҳасини бошқариш борасидаги кейинги йилларда амалга оширилган ташкилий ўзгаришлар иқтисодиёт тармоқларининг, шу жумладан фавқулодда вазиятларда

барқарор фаолият кўрсатиши, иқтисодиётда инвестиция фаолиятини ҳисобга олган ҳолда чуқур таркибий ўзгартириш, жаҳон бозорида рақобатбардош маҳсулотлар ишлаб чиқишга қулай шарт-шароитлар яратишни тезлаштиради. Бу жараёнда экспорт географиясини диверсификация қилиш учун қулай шарт-шароитлар яратиш, иқтисодиёт тармоқлари ва маҳаллий ишлаб чиқарувчиларнинг экспорт салоҳиятини кенгайтириш ҳамда сафарбар қилиш, шунингдек, миллий брендларни тарғиб қилиш бўйича бугунги инновацион янгиланишлар давр талаб қилаётган чора-тадбирларни ишлаб чиқишга ёрдам беради.

Жамиятнинг инновацион ривожланишини таъминлашда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни, шу жумладан бизнесни юритишга қулай шарт-шароитларни яратиш ва иқтисодиётни янада либераллаштириш орқали ривожлантиришга оид узоқ муддатли дастурларни тайёрлаш, миллий иқтисодиётни модернизация қила оладиган илмий, лойиҳа ва илмий-технологик ташкилотлари тизимини ривожлантириш, шунингдек, истикболда илмий-техник салоҳиятни шакллантириш бўйича дастурларни ишлаб чиқиш каби долзарб вазифаларнинг бажарилиши ҳам янги маънавий қиёфа шаклланишида муҳим аҳамият касб этмоқда. Хусусан, ҳудудлар инновацион фаолияти кўламини кенгайтириш ва иқтисодиётни диверсификация қилиш, қолоқ туман ва шаҳарларни жадал ривожлантириш ҳисобига ҳудудларнинг иқтисодий ривожланиш даражасида табақалашувни қисқартириш ҳамда янги эркин иқтисодий зоналар, технопарклар, саноат зоналари, логистика хабларини яратиш ва амалдагиларининг самарадорлигини ошириш бўйича чора-тадбирларни ишлаб чиқади ва амалга оширади, шунингдек, республиканинг инновацион салоҳиятини оширишга қаратилган чора ва тадбирларнинг режали амалга оширилиши ҳам амалда, шу йўналишдаги ишлар сирасига киради.

Ушбу таъкидланганлар бутун мамлакатимизда давлатни бошқариш тизимини такомиллаштириш, мамлакатдаги демократизация жараёнларини чуқурлаштиришга қаратилган жиддий ва дадил қадамларнинг бардавомлигидан далолат беради. Айни пайтда буларнинг барчаси республикамиз ҳаётида янги кадриятлар тизими шаклланишининг сиёсий омиллари ва унинг бошқарув тизимини шакллантириш, маъмурий

соҳадаги ислохотларни амалга ошириш самараси ҳамда ушбу жараённинг диалектикаси ва динамикаси билан белгиланишини яққол кўрстади.

Буларнинг барчаси сўнгги йилларда юртимизнинг янги маънавий қиёфасини яратишда замонавий инновацион тамойилларни шакллантириш учун муҳим асослар яратадиган демократик ислохотларни амалга ошириш, мамлакатни янгилаш ва модернизация қилиш борасида эришилган ютуқ ва натижаларга таянадиган амалий фаолият йўналишларидир. Жумладан, давлат ҳокимияти ва бошқарувини демократлаштириш соҳасида амалга оширилган ислохотлар ўта муҳим бир мақсадга, яъни “Халқ давлат органларига эмас, давлат органлари халққа хизмат қилиши керак” деган тамойил асосида ҳокимиятлар бўлиниши конституциявий принципини ҳаётга янада изчил татбиқ этишга ёрдам беради.

Ана шу мақсадда бу борада давом этаётган ҳокимиятлар ўртасида ўзаро тийиб туриш ва манфаатлар мувозанати тизимини такомиллаштириш, марказда ва жойларда қонун чиқарувчи ва вакиллик ҳокимиятининг ваколатлари ҳамда жамоатчилик иштирокидаги назорат вазифаларининг ролини кучайтириш, шунингдек бошқарув соҳасини марказлаштиришни чеклаш, бу борадаги ваколатларнинг яна бир қисмини республика даражасидан вилоят, туман ва шаҳар миқёсига ўтказиш, парламентаризм ва кўппартиявийлик тамойилларини янада мустаҳкамлаш билан боғлиқ омиллар ва мезонлар ҳам муҳим аҳамиятга эга бўлмоқда.

Шаклланаётган янги маънавий қиёфа ва унда инновацион тамойиллар тизими мустаҳкамланиши учун яна мамлакатимизда кейинги йилларда эътибор янада кучайиб бораётган суд-ҳуқуқ тизимини либераллаштириш ва мустақиллигини таъминлаш ҳамда уни инсон ва фуқаро ҳуқуқ ва эркинликларини ишончли ҳимоя этишга хизмат қиладиган том маънодаги институтга айлантириш устувор вазифалардан бирига айлангани ҳам бежиз эмас. Шу билан бирга, ахборот соҳасини ислоҳ этиш, ахборот ва сўз эркинлигини таъминлаш соҳасида фуқароларнинг ахборот соҳасидаги ҳуқуқ ва эркинликларини, оммавий ахборот воситалари ривожини таъминлайдиган, демократик талаб ва стандартларга тўла мос келадиган мустаҳкам қонунчилик базасини ҳамда унга доир умуминсоний тамойилларга оғишмай амал

килиш учун кенг имкониятлар яратиш ниҳоятда катта аҳамият касб этмоқда.

Янги Ўзбекистонни барпо этиш жараёнида 2019 йилда “Янги Ўзбекистон – янги сайловлар” [7] шиори остида Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлис Қонунчилик палатаси депутатлигига бўлиб ўтган сайловларда сайлов ҳукуки эркинлигини таъминлаш ва сайлов қонунчилигини ривожлантириш соҳасида мамлакатимизда самарали, демократик сайлов тизимини шакллантириш ва ривожлантиришга хизмат қиладиган қонунчилик асосларини вужудга келтириш ва такомиллаштириб боришга аҳамият қаратилганлиги ҳам бу соҳадаги янги инновацион тизим шаклланишининг муҳим асосларини мустаҳкамлайди.

Жамият тараққиётининг бугунги янги босқичида инновацион кадриятлар тизими шаклланишининг бошқарувни такомиллаштириш билан боғлиқ йўналишида фуқаролик жамияти институтлари фаолиятини ривожлантириш соҳасидаги ислохотлар алоҳида аҳамиятга эга [8]. Бу борадаги тамойиллар инновацияси аҳоли барча қатламлари манфаатларини акс эттирадиган фуқаролик институтлари ва нодавлат нотижорат ташкилотларининг самарали фаолият юритиши учун институционал, ташкилий-ҳукукий базани мустаҳкамлаш, мазкур ташкилотларни давлат ва ҳокимият тузилмалари фаолияти устидан таъсирчан назоратини амалга оширишдаги ролини янада кучайтиришга алоҳида эътибор қаратиш ҳам муҳим ўрин тутди [9].

Хуллас, ҳозирги даврда инновацион ривожланишни бошқариш соҳасида қарор топаётган вазирлик ва тузилмалар фаолияти, сиёсий-институционал тушунчалар ҳамда уларнинг амалиёти жамият ҳаёти ва унинг инновацияларнинг амалга ошиши билан боғлиқ жараёнларда яққол кўзга ташланмоқда. Ушбу умуминновацион жараёнлар билан боғлиқ воқеа-ҳодисалар ҳамда фаолиятлар ва ҳатти-ҳаракатлар динамикасига кўра, амалга оширилаётган ислохотларнинг жамият тараққиётининг бугунги босқичига хос янги маънавий қиёфасига таъсири ва унинг натижалари шу соҳадаги жараёнларнинг хусусиятларни белгилаб беради ҳамда ҳар бир ҳодисанинг мазмун-моҳиятини яққол намоён қилади.

Мазкур соҳани бошқаришни самарали ташкил қилиш масалаларини сиёсий фанлар

нуктаи назаридан чуқур таҳлил қилиш эса, муқаррар равишда, жамият маънавий ҳаётида мавжуд бўлган инновацион тамойиллар тизимининг ислохотлар таъсирида ўзгариб ва янгиланиб бораётганини ҳамда бу жараённинг умумий қонуниятлари ва ўзига хос хусусиятлари қандай амалга ошаётганини кўрсатиш ҳамда ана шунга мос инновациялар шаклланаётганини исботлаш имконини беради.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

1. Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида” Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. -Т.: Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2017 й., 6-сон.
2. «Ўзбекистон Республикаси Инновацион ривожланиш вазирлигини ташкил этиш тўғрисида» Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 29 ноябрдаги ПФ-5264-сон Фармони. - Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси. 01.12.2017 й., 06/17/5264/0339-сон
3. Мирзиёев Ш.М. БМТ Бош Ассамблеясининг 72-сессиясидаги нутқи. // “Халқ сўзи” газетаси, 2017 йил, 20 сентябрь, № 189 (6883).
4. Шавкат Мирзиёевнинг “Эркин ва фаровон, демократик ўзбекистон давлатини мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамиз”. (Ўзбекистон Республикаси Президенти лавозимига киришиш тантанали маросимига бағишланган Олий Мажлис палаталарининг қўшма мажлисидаги нутқи 2016 йил 14 декабрь)
5. “Ўзбекистон Республикасида маъмурий ислохотлар концепциясини тасдиқлаш тўғрисида” Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. - Ўзбекистон Республикаси Президентининг расмий веб-сайти, 2017 йил 9 – сентябрь, <http://www.president.uz/uz/lists/view/>
6. «Ўзбекистон Республикаси Инновацион ривожланиш вазирлиги фаолиятини ташкил этиш тўғрисида» Ўзбекистон Республикаси Президентининг Қарори 2017 йил 30 – ноябрь, <https://lex.uz/docs/3431440>
7. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси <https://uza.uz/uz/politics/zbekiston-respublikasi-prezidenti-shavkat-mirziyeevning-oliy-25-01-2020>
8. Husniddin A.Akhmedov Protecting Youth From The Influence Of Extremist Ideas and Social Rehabilitation Jour of Adv Research in Dynamical & Control Systems Vol. 12, Issue-02, June 07, 2020 2806
9. Отакулов Ш.М. (2020). Гендерное равенство и политическая жизнь. вопросы политологии • Выпуск 6(58) • 2020